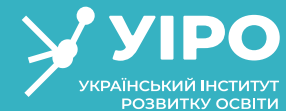

Що таке якісна дошкільня освіта

ДАЙТЕ
СВОЇЙ ДИТИНІ
УСПІШНИЙ СТАРТ

«Сім'я – це найперше й найважливіше місце для кожної дитини, а батьки – перші вчителі, які відповідають за її здоров'я, розвиток і добробут. Участь батьків є вкрай важливою – починаючи від процесу створення освітньої програми до етапу її реалізації».

Звіт Робочої групи з питань розроблення показників Європейської рамки якості дошкільної освіти та догляду за дітьми, 2014.

Публікація містить огляд Європейської рамки якості дошкільної освіти та догляду за дітьми – документа, створеного й затвердженого Робочою групою Європейської комісії з питань розроблення показників якості дошкільної освіти та догляду за дітьми в 2014 році. Представлена інформація співвідноситься з Міжнародними показниками якості дошкільних освітніх програм та Міжнародною методикою оцінювання якості дошкільної освіти (ECERS). Визнаючи провідну роль батьків «як перших вчителів дитини», заклади дошкільної освіти мають стати місцем, де сім'ї можуть зустрічатись, ухвалювати спільні рішення і навчатись разом із педагогами й своїми дітьми.

У цій публікації представлено показники якості дошкільної освіти в розрізі щоденної діяльності дітей: гра, взаємодія, спілкування, формування життєвих та академічних навичок, безпека й все те, що забезпечує добробут і розвиток дитини.

Дитячий садок – важливий етап у розвитку дитини, адже саме там вона починає вчитися жити в колективі, спілкуватися з різними дітьми й дорослими. Як вибрати якісний дитячий садок і якими є критерії якості дошкільної освіти?

1

ВЗАЄМОДІЯ

Взаємодія між дорослими й дітьми, як і взаємодія між дітьми, відіграє важливу роль у різних сферах розвитку людини – фізичній, соціальній, емоційній, когнітивній, розвитку мовлення. Через взаємодію відбувається обмін знаннями, досвідом, почуттями й думками, розвивається почуття власного «Я» і відчуття належності до певної спільноти.

ЯКОЮ МАЄ БУТИ ВЗАЄМОДІЯ МІЖ ПЕДАГОГАМИ ТА ДИТИНОЮ?

ХОРОШИЙ ПЕДАГОГ:

- вітає кожну дитину на ім'я, із радістю, любов'ю та повагою;
- поважає те, що діти знають і чим цікавляться, уважно слухає їх;
- заохочує до вільної взаємодії дітей між собою;
- говорить із дітьми про почуття, допомагає їм визначати та виражати власні почуття, а також поважати почуття інших дітей і дорослих.

2

ВАЖЛИВІСТЬ ГРИ

Гра – життєво важливий елемент розвитку дитини. Діти зростають і навчаються у процесі гри. Іншими словами, гра – це дитяча робота. Дорослі відіграють вирішальну роль у забезпеченні можливостей для різноманітних видів гри – спонтанної, символічної, гри за правилами. Усі види гри є цінним і значущим досвідом для розвитку дитини.

ЯКІ УМОВИ ПОТРІБНІ ДЛЯ РОЗВИТКУ У ПРОЦЕСІ ГРИ?

- Достатній час – одна–півтори години на день. Дослідження свідчать, що для розгортання повноцінної гри потрібно не менш як 20 хвилин.
- Простір для гри – затишний куточок, де можна побудувати хатинку або печеру, які не треба буде розбирати перед тим, як іти на прогулянку.
- Ігрові матеріали мають бути багатофункціональними, щоб можна було їх перетворювати на різні об'єкти під час гри.
- Ігрова компетентність дорослого – важливо розуміти, коли не варто втручатися у гру дитини, а коли треба запропонувати нові ідеї чи матеріали для її розвитку.

3

БЕЗПЕКА

Певна річ, що безпека дітей є пріоритетом як для батьків, так і для вихователів. З одного боку, дорослі прагнуть мінімізувати фактори ризику, а з другого – мріють, щоб дитина була активною, самостійною, здатною приймати рішення в нестандартних ситуаціях.

ЯК ОРГАНІЗУВАТИ ЖИТТЯ ДІТЕЙ ВДОМА АБО В ДИТЯЧОМУ САДКУ ТАКИМ ЧИНОМ, ЩОБ ВОНО БУЛО ЦІКАВИМ ДЛЯ ДИТИНИ, СПОНУКАЛО ЇЇ ДОСЛІДЖУВАТИ, ДУМАТИ, РЕАЛІЗОВУВАТИСЯ?

- Дорослі створюють атмосферу довіри, не встановлюють зайвих заборон, ненав'язливо пропонують дітям свою допомогу.
- Замість того, щоб забороняти й робити щось замість дітей, дорослі навчають і довіряють.
- Дорослі чітко оцінюють ризик і користь від дій дитини: дитина заб'є коліно / порадіє командній грі, зіпсує одяг / подолає свій страх.

4

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

Загальновідома фраза, що «середовище – це третій педагог», означає, що саме організація простору формує правила дії та спілкування. Середовище має бути безпечним, привітним, сприяти взаємоповазі, створювати відчуття належності до спільноти.

ДЛЯ ЦЬОГО КОМПЕТЕНТНІ ПЕДАГОГИ:

- створюють привітне середовище, яке нагадуватиме дітям їхній дім;
- забезпечують багатоманітність іграшок і навчальних матеріалів для стимулювання дітей, які перебувають на різних етапах розвитку, мають різні можливості для гри, дослідження, навчання;
- враховують потребу дітей у пересуванні, фізичній та емоційній безпеці;
- забезпечують можливості для формування доброзичливих і дбайливих стосунків між дітьми й педагогами, а також між дітьми.

5

СПІЛКУВАННЯ В ДИТЯЧОМУ САДКУ

Спілкування – це основне джерело для розвитку. Проте часто в дитячому садку спілкування замінюють простою комунікацією, коли взаємодія дорослих і дітей зводиться до обміну інформацією, інструкціями і вказівками. Справжнє спілкування можливе лише в діалозі з дитиною, коли дорослі з повагою та інтересом ставляться до дитячих ідей і замислів, допомагають вихованцям висловити свої емоції та зрозуміти емоції інших, поділитися переживаннями.

ЯКИМ ЧИНОМ МОЖНА ПОЧУТИ ГОЛОС ДИТИНИ?

ПРИВІТ!

- Використовувати практики «Ранкових зустрічей / ранкового кола» (загальні зустрічі вранці та/або наприкінці дня).
- Створити спільні правила групи, зокрема правила спілкування (піднімати руку, не перебивати, дотримуватися черги, використовувати ввічливі слова тощо).
- Забезпечити особистий простір для кожної дитини (місце для зберігання особистих речей дитини, достатня відстань між дитячими ліжечками).

6

РОЗВИТОК МИСЛЕННЯ

Під час спілкування розвивається мислення дитини. Однак не всі запитання, які дорослі ставлять дитині, сприяють цьому процесу. Часто дорослі звертаються до дітей із такою «навчальною» інтонацією, що стає зрозуміло: вони лише хочуть перевірити правильність відповідей дитини. Діти в таких випадках зазвичай відповідають швидко й усі разом, але не тому, що встигають подумати, а тому, що вгадують правильну відповідь за інтонацією дорослого. А це дуже відрізняється від справжнього діалогу, коли обговорюють реальні проблеми, а співрозмовники з цікавістю чекають відповіді одне одного.

ЯК МОЖНА ВИКОРИСТОВУВАТИ ДІАЛОГ ІЗ ДИТИНОЮ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЇЇ МИСЛЕННЯ?

- Дорослі пропонують завдання, яке передбачає кілька відповідей.
- Дорослі заохочують обговорювати проблемні ситуації разом, адже саме в групі можуть народитися цікаві ідеї.
- Під час обговорення схвалюють заперечення і на них ніхто не ображається.
- Дорослі використовують різні запитання: закриті (передбачають відповідь «так» або «ні») і відкриті (можуть бути різні відповіді).

7

ЧОМУ КНИЖКИ Є ВАЖЛИВИМИ ДЛЯ ДИТИНИ, ЯКА ЩЕ НЕ ВМІЄ ЧИТАТИ?

Читаючи книжку дитині, батьки мають звертати увагу на дві сторони процесу читання – технічну (навички читання) і смислову (читання як можливість мислити). Часто дорослі приділяють увагу лише технічній стороні цього процесу, і через це згодом дитина не хоче читати. Для дитини книжка – предмет зі світу дорослих, і саме дорослі знайомлять дитину зі світом книжок.

ЯК ДОРΟΣЛИМ ЗРОБИТИ ПРОЦЕС ЗНАЙОМСТВА З КНИЖКАМИ ЦІКАВИМ І ЗАХОПЛИВИМ?

- Дорослим важливо самим моделювати потребу пошуку інформації через читання книжок.
- Важливо, щоб полиці з книжками були у вільному доступі впродовж усього дня.
- Має бути затишне місце для роботи дитини з книжкою.
- Важливо робити книжки власноруч разом із дітьми, де вони зможуть висловити свої думки й почуття (спочатку за допомогою малюнків).

8

ЕЛЕМЕНТИ МАТЕМАТИКИ В ДИТЯЧОМУ САДКУ

Як і інші види пізнавальної діяльності, елементарна математика має давати дитині можливість досліджувати й експериментувати (з числами, множинами, формами, відношеннями). Дорослі можуть цікаво й доступно знайомити дитину з основою математичних уявлень, створюючи навчальні ситуації впродовж дня: сервірування столу, проведення статистичних досліджень (скільки дітей у групі люблять/не люблять їсти рибу, мають котів/собак тощо), робота з календарем (знання послідовності днів тижня, розвиток сприйняття часу).

ЯК ЦІКАВО Й ЗАХОПЛИВО ОЗНАЙОМИТИ ДІТЕЙ ІЗ ОСНОВАМИ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ?

- Їх вивчення має бути безпосередньо пов'язаним із життям і запитаннями дітей.
- Дорослі вміло використовують щоденні ситуації, які потребують вирішення із застосуванням елементарних математичних дій.
- У середовищі створюються умови для самостійних досліджень дітей.

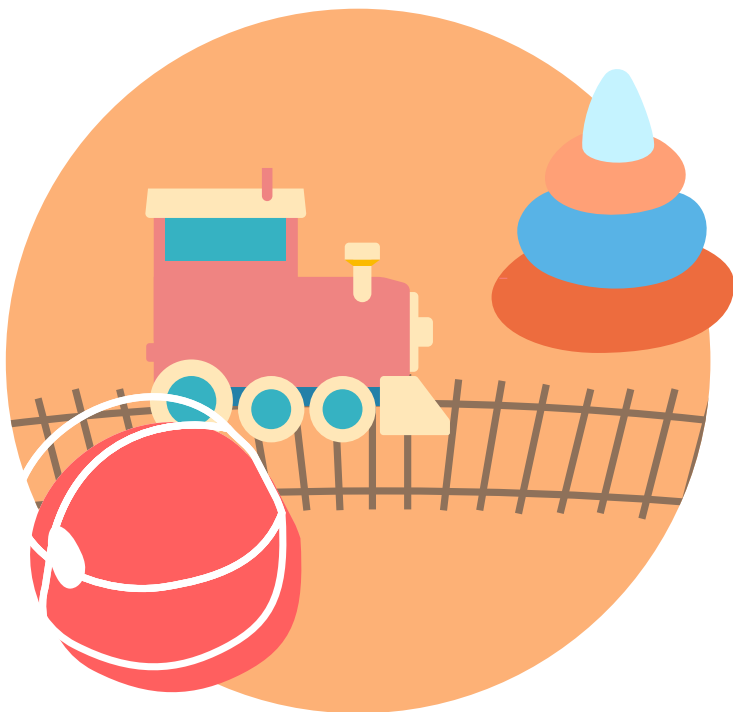
9

РОЗВИТОК ДРІБНОЇ МОТОРИКИ, АБО ЯК РУКИ НАВЧАЮТЬ ГОЛОВУ

Необхідність розвитку дрібної моторики в малих дітей традиційно пов'язують із розвитком мовлення і підготовкою дітей до письма. Зв'язок руки з мовленнєвими центрами мозку підтверджено нейрофізіологічними дослідженнями. Кажуть навіть, що дошкільнята «мислять руками». Це важливо пам'ятати, організовуючи середовище й забезпечуючи можливості для розвитку дрібної моторики.

ЯК ЗАНЯТТЯ ІЗ ДРІБНИМИ МАТЕРІАЛАМИ ВПЛИВАЮТЬ НА РІЗНІ СФЕРИ РОЗВИТКУ ДИТИНИ?

Маніпуляції з дрібними предметами (намистинами, гудзиками, маленькими іграшками):

- заохочують дітей експериментувати з поняттями «кількість», «множина», «відношення»;
- сприяють таким розумовим операціям, як класифікація;
- тісно пов'язані з природничим експериментуванням, зокрема ігри з природними матеріалами (мушлі, камінці, плоди) збагачують сенсорний досвід (вага, запах, тактильні відчуття).

10

ГНУЧКИЙ РОЗКЛАД ДНЯ

Розклад дня – це орієнтир не лише для вихователів, а й насамперед для дітей у групі. Дуже важливо, щоб діти розуміли й дотримувалися послідовності подій, які відбуваються у групі. Водночас не менш важливою є можливість змінювати або скасовувати заплановані події, заняття, теми, види діяльності. Дитина буде справді занурена в освітній процес, якщо вона сама його ініціює, якщо саме її ідея чи потреба стає відправною точкою освітньої діяльності.

ЯК РОЗПОЧАТИ ВИКОРИСТОВУВАТИ ГНУЧКЕ ПЛАНУВАННЯ?

- Основою для планування брати не тему з освітньої програми, а діяльність або формування навичок дитини.
- Використовувати ідеї дитячих роздумів і творчості.
- Не обмежувати ідеї конкретним навчальним змістом і жорсткими часовими рамками, дати можливість ідеї жити доти, доки вона є цікавою для дітей.
- Запропонувати дітям самостійно продумати шляхи втілення ідеї, дати їм можливість відобразити власні інтереси й бажання.

11

ГОТОВНІСТЬ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

Дитячий садок для дитини – це не підготовка до школи або життя. Це і є саме життя: цікаве, захопливе, дивовижне, наповнене яскравими подіями. Проживаючи ці події, дитина робить безцінні відкриття, пізнає світ і себе в цьому світі. Є принципова відмінність між підготовкою до школи й готовністю до навчання у школі. Під підготовкою до школи зазвичай розуміють володіння технічною стороною читання, рахування, письма, розвитку мовлення тощо. Готовність означає насамперед смислову сторону цих процесів і формується у процесі спілкування з дорослими і дітьми, а також у різних видах дитячої діяльності.

РИСИ ТА ЗДІБНОСТІ, ЯКІ ДОПОМОЖУТЬ ДИТИНІ НАВЧАТИСЯ У ШКОЛІ:

- фізичне здоров'я, самостійність, ініціативність, увага, розвиток уваги;
- пізнавальна активність, бажання вчитися, творче мислення;
- вміння домовлятися і співпрацювати;
- здатність установлювати правила і дотримуватися правил;
- вміння керувати своїми емоціями та поведінкою.

12

СПІВПРАЦЯ ДИТЯЧОГО САДКА З СІМ'ЄЮ

В якісному дитячому садку педагоги розуміють і визнають, що батьки є першими вчителями для своїх дітей, а тому бачать у батьках своїх партнерів:

- поважають батьків та їхню думку, готові слухати батьків, незалежно від статі й віку;
- зацікавлені в розумінні очікувань батьків щодо розвитку й навчання їхньої дитини;
- дізнаються про шляхи участі батьків у освітньому процесі, а не кажуть батькам, що і як треба робити.

Ранній досвід дитини в родині, досвід взаємодії з педагогами та іншими членами місцевої громади закладають основу для розвитку її особистості, емоцій, звичок і подальшого успішного навчання. Це, своєю чергою, формує майбутній розвиток дитини та сприяє досягненню подальших успіхів у житті.

ПУБЛІКАЦІЮ УПОРЯДКОВАНО ЗА МАТЕРІАЛАМИ:

- Звіт Робочої групи з питань розроблення показників «Європейської системи якості дошкільної освіти та догляду за дітьми» (ЕС, 2014).
- Звіт Європейської Комісії «Вимоги щодо компетенції у системі освіти та виховання дітей молодшого віку» (CoRe Report), Urban et al., 2011; ЕС, 2014; Woodhead, 2014; Lancet, 2016.
- «Критерії якості дошкільної освіти»: звіт за результатами дослідження в межах міжнародного проєкту «Міжнародні критерії якості дошкільних освітніх програм» (UA, 2018).
- Системний підхід до якості послуг для дітей молодшого віку від 3 до 10 років. Документальне дослідження (ISSA, 2018).

КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ:

Середовище,
що належить
дітям

Критерії якості дошкільної освіти:
звіт за результатами дослідження
в межах міжнародного проєкту
«Міжнародні критерії якості дошкіль-
них освітніх програм» (ECERS)

Матеріали
для батьків

Публікацію розроблено в рамках процесу створення Концепції розвитку дошкільної освіти Міністерства освіти і науки України за підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ). Думки, висловлені в публікації, не обов'язково відображають політики та погляди ЮНІСЕФ.